

Kap 98 : Carl XVI Gustaf (1953-1959) (III) – Mamma pojke.

1953 åtog sig prins Bertil uppdraget som förmyndare åt Carl Gustaf. Formellt innebar det att han tog över uppfostringsansvaret. I praktiken blev det inte så – tiderna hade förändrats – utan att han i samråd med Sibylla tillsatte ett ”uppfostringsråd” (stora rådet) bestående av generaldirektören vid Skolöverstyrelsen Nils Gustav Rosén (1907-1993), Edmunds kollega från riksidrottsförbundet vice ordf civilingenjör Bo Ekelund (1894-1983) och Edmunds adjutant generalmajor Malcolm Murray (1904-1995). Rådet eller snarare diskussionsklubben existerade fram till Carl Gustafs studentexamen 1966 då det ersattes av ett motsvarande ”utbildningsråd” (centralrådet). Det förefaller också funnits ett skolråd (lilla rådet) med varierande sammansättning. Under hela Carl Gustafs skoltid var det en kamp mellan Gustaf VI och Sibylla om inflytandet över Carl Gustafs uppfostran medan prins Bertil höll sig undan.

Rosén sammanställde ett pm om lämpligt skolval för Carl Gustaf. Valet stod mellan slottsskola och någon privatskola. Efter långvariga diskussioner beslöt man sig för att lägga ned slottsskolan. Det var svårt att få elever dit, skolgången blev närmast enskild undervisning av en informator, och det låg inte heller i tiden att avskärma kungligheterna från folket. Det påstås ha förts en diskussion om varför så många av Bernadotterna var sent utvecklade: ”En tänkbar förklaring, som man då och då stöter på, är att de kungliga barnen växer upp i en så särpräglad och skyddad för att inte säga isolerad miljö. Tanken är alltså att avskärmningen från impulser utifrån verkar hämmande och försenande på personlighetsutvecklingen; till detta skulle också medverka tyngden av det speciella ansvar som en utvald känner.”¹

Hösten 1953 började Carl Gustaf på Anna Broms privatskola, grundad 1940 och fram till läsåret 1955/56 belägen på Sturegatan 22, därefter Tysta gatan 7 lite längre bort. Anna Dam (g. Broms) var utexaminerad från Margarethaskolan och hade undervisat sedan hon var 18. Hon poängterade stil-plikt-känsla-ordning och att barnen skulle älska sitt arbete.² Pedagogiken kommenterades efteråt som: ”Fru Broms höll skolan i ett fast och personligt grepp, med en – redan då – gammaldags disciplin. Fru Broms undervisade själv i rättskrivning, med konsekvent metodik med dagliga diktamen.”³ – En förälder: ”Det var en annan typ än den moderna småskolan, med dess frihet, alla dess förmåner av olika slag. Det var en gammaldags skola, där man skulle lära sig ordning och flit och ambition samt ett hyggligt språk. Men tonen var ytterligt vänlig och liksom den personliga omvårdnaden av gammaldags typ. Det var den sortens lärarinnor som fostrades i Högre lärarinneseminariet, den förträffliga utbildningsanstalt som fick en för tidig död och som mången nu skulle vilja ha tillbaka. Det var lärarinnor som alltså satte en ära i att barnen lärde sig vad de skulle och som värdade till barnens egen förmåga. Hos fru Broms lärde man sig läsa, skriva och räkna så att det satt i – under primitiva förhållanden, men i små klasser. Ungen blev artig, lydig och kunde ordentligt.”⁴ – Uttryckt på modernt språk tycks det ha varit en pluggskola där t ex historieundervisningen bestod i att lära sig kungalängderna utantill.

Carl Gustaf såg fram mot att få träffa nya kamrater. En stamtrupp från lekskolan på Slottet följde med: Kvartetten Erland Broman, Carl Gustaf Ekman, Carl Johan Smith och Rutger Uggla. Duon Christoffer Murray och Henrik Kugelberg försvann till andra skolor.

¹ Ortmark, 1969.

² Sören Larsson. Oss karlar emellan. Året Runt, 1956:12.

³ Broms skola. <sv.wikipedia.org> (2011-10-07).

⁴ ”Colomba”. Apropå en gammal skola. Dagens Nyheter, 1957-04-24.

På tisdagmorgonen [den 8 september] kommer Carl Gustaf vid Sibyllas hand in i Broms skola vid Sturegatan och slår sig ner i en liten grönlackerad pulpet bland 19 andra sjuåringar, de flesta pojkar. [Han är klädd i ljus kostym och vit skjorta utan slips.] På ett bord låg deras arbetsmaterial i prydliga högar, kronprinsens överst och de andra i bokstavsordning. ... Fyra poliser och en överkonstapel och en civilklädd kommissarie övervakade tillställningen. Tidigare har främmande damer velat rusa fram och pussa honom. Expressen meddelar att han inte får duas utan kallas ”prinsen”. Fru Broms sköter själv undervisningen i skrivning, läsning och kristendom medan fru Karin Swedenborg svarar för räkningen. Gymnastiklektionerna är förlagda till GCI och rasterna tillbringas i Humlegården.⁵

Lokalen var full av föräldrar, journalister och fotografer. Carl Gustaf satt oberörd i blixregnet medan resten av klassen skruvade på sig. Han såg ovanligt sammanbiten ut, log inte en enda gång. Anledningen var en tappad framtand. Schemat första året var lektioner kl 9-11. Två dagar i veckan var det gymnastik på GCI ett stycke därifrån. Då höll man på till kl 12.

Soliga dagar hade Carl Gustaf sällskap av barnsköterskan Ingrid Björnberg till skolan. Anledningen till promenaderna tycks ha varit att Sibylla ansåg att Carl Gustaf behövde frisk luft och daglig motion. Regniga dagar skjutsades han dock i sin ägandes Volvo PV 444 (nr A14 i hovstallet). Carl Gustaf satt i framsätet och frågade om allt möjligt. Programmet var följande:

Det börjar på morgonen. Just innan vaktposterna i östra valvet får sin första morgonavlösning, väcktes kronprinsen. Därefter går hans mamma, prinsessan Sibylla, tillsammans med fröken Björnberg igenom dagens program. I programmet skall de göra upp prinsens fritid, med vilka kamrater han skall umgås, hur länge han får vistas ute och så vidare.

Så dagens sysslor. Kvant över åtta skall kronprinsen vara i sin skola på Sturegatan 22. Men det kör inte någon kunglig bil upp på Borggården och hämtar honom – i stället tar fröken Björnberg honom i handen och till fots går de vägen till skolan. Och det är egentligen en ganska lång väg – men varken kronprinsen eller fröken Björnberg har något emot det. Tvärtom.

Plugget i Fru Broms klassiska skola intill Humlegården håller på till klockan kvart över elva. Och det är mycket möjligt att kronprins Carl Gustaf haft svårt att koncentrera sitt intresse till skolämnet under den sista timman – för sedan vidtar det kanske roligaste på hela dagen – leken. Och direkt från skolan far fröken Björnberg med kronprinsen ut till Haga eller Drottningholm, där de [Carl Gustaf och hans kamrater] tillsammans leker och springer omkring, bygger riskojor och har väldans trevligt under ett par tre timmar. Kronprinsen har som alla andra barn i samma ålder en massa idéer, som han omsätter efter bästa förstånd i lekar och annat.

Så är man hemma på Slottet igen. Dags för läxläsningen. Och den bedrivs med största energi för efter den kommer turen till de roliga seriemagasinen. I skolan måste kronprinsen veta lika mycket om de olika seriefigurerna som någon annan.

⁵ [Okänd & ”Kar de Mumma”] Svenska Dagbladet, 1953-09-9.

Så kontrollerar fröken Björnberg att han kan läxorna, låter honom leka tillsammans med några kamrater i lekrummet ända tills klockan blir halv åtta. Då är det dags för kronprinsen att gå till sängs och några timmar senare släcks lamporna i det rum där Sveriges arvprins, hertigen av Jämtland, tillbringar sin natt.⁶

Fr o m 3:e klass var det lång skoldag. Carl Gustaf tillbringade kortrasterna inne. Frukostraster och håltimmar tillbringades på slottet eller hos kamrater, annars på trottoaren, i Humlegården eller senare på Karlaplan. Det var ett problem eftersom det fanns gott om nyfikna personer som väntade utanför för att få se en skymt av honom, ta fotografier och som sagt krama om honom. Omfattningen var sådan att det nuförtiden skulle betraktas som ofredande. Det var samma sak under sommaren på Solliden där man införde fotoförbud. Carl Gustaf upplevde det som mycket obehagligt. I början fanns två civilklädda poliser som höll folk på avstånd. Senare skyddades han av sin skoluniform. Det var svårt att upptäcka honom i det allmänna stojet.

Anna Broms skola hade bara fyra klasser. Anledningen var att skolväsendet i Stockholm var så organiserat att man från fjärde klass i ”förberedande skolor” skulle söka till högre skolor. Detta resulterade i en rejäl betygsinflation i alla Stockholms privatskolor även Anna Broms skola. Vårterminen 1956, sista året för systemet, sattes 20 A i Broms skola. Året därpå inget A alls.⁷ Anna Broms antyddes även ha använt sina förbindelser för att få in elever på skolor som de inte var berättigade till.⁸

Diskussioner pågick bland Carl Gustafs utbildningsansvariga om att till hösten 1957 placera honom i 1⁵ på internatet Sigtuna Humanistiska Läroverk och sedan privatundervisning med några kamrater på slottet fram till studentexamen. ”Frågan har inte varit lättlost. Genom skolreformen i Stockholm finns till hösten ingen första klass i läroverken, den klass som prinsen då borde börja i.” Även om 1⁵ funnits kvar var det oklart om Carl Gustaf skulle få de höga poäng som krävdes för flertalet Stockholmsläroverk. Sigtuna Hum däremot hade p g a skillnaderna i elevernas tidigare skolgång inga betygskrav. ”Att gå utanför de vanliga poängreglerna [för Stockholmskolorna] hade knappast varit möjligt, det visar folkskoledirektionens reaktion i vinter inför de båda oregelmsliga intagningarna till Beskowska skolan av ett par pojkar från Anna Broms skola.”⁹

Carl Gustafs dåliga betyg skylldes vid tillfället på Anna Broms pedagogik som inte var tillräckligt utvecklande för en person i Carl Gustafs ställning. Långt senare skylldes i stället allt på Carl Gustafs dyslexi. Följande utspelade sig januari 1956:

Carl Gustafs klassföreståndare Grethe [Greta] Asker som var delägare i Broms skola skulle sälja sin andel i skolan och sluta. I det ärendet var hon uppe hos folkskoleinspektören Karin Lundström på Skolöverstyrelsen för att ordna några papper. Vid besöket drog hon upp några saker som bekymrade henne, bl a att Carl Gustaf ”visade tydliga tecken på skrivsvårigheter av ordblindtyp” som fru Broms inte ville kännas vid utan avfärdat med orden ”ordet ordblindhet får inte ens nämnas i samband med detta barn.” Eftersom fru Broms skötte alla kontakter med hovet hade det stannat vid detta. Vid ett senare tillfälle hotade fru Asker att gå över fru Broms

⁶ Arne Larnéus. En dag med kronprinsen. Barnsköterskan Ingrid Björnberg berättar. Svensk Damtidning, 1954:18.

⁷ Expressen, 1958-01-06.

⁸ Expressen, 1958-08-30.

⁹ Expressen, 1957-03-14.

huvud och ta upp saken med Riksmarskalken [Birger Ekeberg]. Inte heller detta ledde till någonting. Nu bad hon Karin Lundström att kontrollera hennes slutsatser genom att gå igenom Carl Gustafs skrivböcker. ”Jag gick igenom sju lag skriv- och räkneböcker samt geografiskrivningar. Så vitt jag kunde bedöma förefanns fel av ordblindtyp dels i barnets rättskrivningsbok, dels och framförallt i geografiprovet, som skrivits utan krav på rättstavning.” Ytterligare en kontroll gjordes. ”[Jag nämnde] för fru Broms att generaldirektören var intresserad av att få veta något om särskilt ett barns resultat, och jag bad att få se barnets samtliga skriv- och räkneböcker. Det var väl skötta både hem- och skoluppgifter, som visades för mig, vilket jag meddelade fru Broms att jag tyckte. Varken i rättskrivningsboken eller i hemskrivningsboken förekom fel av påfallande ordblindtyp (där förekom inte många fel alls!)” Slutligen underrättades Sibylla, Gustaf VI och även generaldirektör Nils Gustav Rosén i uppfostringsrådet om att Carl Gustaf möjligen hade lätta besvär. Det borde i alla fall undersökas.¹⁰

Det kom till ett sammanträde. Stämningen var irriterad. Rosén förordade stödundervisning. Sibylla vägrade acceptera Lundströms diagnos. Rosén ville avgå men prins Bertil övertalade honom att stanna.¹¹

Sibylla tycks ha uppfattat situationen som att Carl Gustaf varit lat och gett honom en örfil för allt besvär han orsakat. Han fick därefter extraundervisning av en guvernant, detaljerna är oklara, men ingen anpassad dyslexiträning – någon sådan fanns inte. Resten av Broms-tiden förefaller dyslexin ha varit en icke-fråga. Hans lärare: ”Prinsen har mycket till skänks i sitt skolarbete, snabb uppfattning och god allmänbegåvning. Han är mycket ambitiös, skriver förtjusande och har lätt för att berätta.”¹² Två av Carl Gustafs uppsatser ansågs särskilt bra: ”En dag på etiopiska utställningen” och ”Julen därhemma”. Han hade en prydlig lättläst stil. Och slutligen fru Broms själv: ”Carl Gustaf var mycket begåvad. Särskilt roligt var att han inte var det minst bortskämd. Och han var lika mot alla. Jag har sällan haft en så trevlig tid. Carl Gustaf var ordentlig – nästan pedantisk. Alla lärarna tyckte om honom.”¹³ Carl Gustaf visade även uthållighet. Startade han något så slutförde han det också.¹⁴

Kontentan av skolreformen var att man skulle söka från sjätte klass. För att Carl Gustaf och hans klasskamrater skulle kunna gå kvar till dess satsade ”okända privatpersoner”, förmodligen elevernas föräldrar, pengar i en utbyggnad av skolan. Den flyttade till större lokaler på Tysta gatan 7 och en studierektor anställdes.¹⁵ Antalet flickor var för litet för att ha dem i varje klass. Carl Gustaf gick i en renodlad pojkklass, flickorna i en blandad parallellklass. De lekte dock på rasterna. Anne-Regine Forsberg: ”Det jag minns av kungen som liten var att han var så snäll mot oss flickor när vi lekte. Vi behövde aldrig vara rädda när han fångade oss då vi lekte tjuv och polis. De andra killarna passade alltid på att nypa oss och dra oss i håret.”¹⁶

¹⁰ Skrivelse från folkskoleinspektör Karin Lundmark till generaldirektör Nils Gustav Rosén. Januari 1956. Arkivmaterial efter Broms skola. Stockholms stadsarkiv.

¹¹ Rainer, 1996.

¹² Hemmets veckotidning, 1956:11.

¹³ Bo Axelsson. Carl Gustafs lärare om Carl Gustaf. Kvällsposten, 1968-04-03.

¹⁴ Svensk Damtidning, 1974:9.

¹⁵ Expressen, 1957-03-14.

¹⁶ Christina Ollén. Bilaga: Kungen 50 år. Expressen, 1996-04-24.

Tilltalet prins gjorde klasskamraterna till slut ”en konst i”. Det förekom brottningsmatcher men inget blodvite. Carl Gustaf vann i regel utom mot Hans Jörgen Zetterström (kåsören Kar de Mummas son) vilket föranledde en av hovdamerna att döpa om denne till Anckarström.¹⁷

*

Medan uppfostringsrådet skulle göra ”Kung” av Carl Gustaf fanns även ett ungdomsråd som skulle göra ”Karl” av honom. Detta råd bestod av Sibyllas kammarherre Gösta Lewenhaupt (1912-1996), Gustaf VIs adjutant hovstallmästare överstelöjtnant Hans Skiöldebrand (1920-2003), läraren vid krigs- och militärhögskolan kapten Harald Smith (1920-2000), Carl Gustafs blivande scoutledare bankmannen baron Hans Beck-Friis (1921-2004) och slutligen Lennart Ekelund, son till Bo Ekelund i uppfostringsrådet.

Under Broms-tiden introducerade ungdomsrådet Carl Gustaf i vargunge- och scoutlivet, anlätade hans gymnastiklärare Helmer Winnberg (1915-1996) som ”fritidsorganisatör” och placerade sina söner i Carl Gustafs vänkrets: Carl Adam ”Noppe” Lewenhaupt, Fredrik Skiöldebrand och Carl Johan Smith. Sibylla hade en sportstuga på Ingarö som var mycket populär i sällskapet: ”Mest gillar prinsen när han över lördagar och söndagar får ta med sig sina bästa kompisar ut till sportstugan på Ingarö. Winnberg är med, ibland Sibylla, de har mat från slottet som de får hjälp att ställa i ordning, mest smörgåsmat, hårt bröd och ost. De spelar boll, tränar en smula idrott, bygger riskojor och leker cowboys och indianer.” Lekkamrater var ”Bromsgänget” Carl Johan Smith, Carl Gustaf Ekman, Magnus Wickman, Rutger Ugglå, Erland Broman, Erik Edelstam och andra. De roterade 4-6 pojkar åt gången. Sibylla såg till att ingen favoriserades. Samma på Solliden. Ett par kamrater åt gången, tre veckor i taget.

Winnberg var även på Solliden där han instruerade Carl Gustaf och vänner i vattensporter och organiserade komplicerade rollspel som att binda vuxna vid totempålar och utföra krigsdanser eller borda en segelskuta och låta besättningen gå plankan och på Storlien där det var skidor och igloos. När Winnberg inte var där drogs andra in i Carl Gustafs lekar. ”Lars Meurling, polisman och gammal idrottare, har under fyra somrar varit Carl Gustafs livvakt på Solliden. Han är där sex veckor åt gången. Arbetet är att hålla nyfikna på avstånd och vid behov leka med Carl Gustaf, spela fotboll, snickra pilbåge, leka indianer och smyga sig på tjänstefolket.”¹⁸ På Solliden hade Carl Gustaf sin ridlärare Arnold Eriksson: ”– Lillprinsen var morgontrött och ville helst sova om morgnarna. Men hans mamma Sibylla hade bestämt att han skulle sitta i sadeln varje morgon klockan åtta. – Det gick lite dåligt med den saken men efter att jag pratat med henne fick han rida när han ville och då kom intresset. En gång gick lillprinsen omkull i full karriär men Carl Gustaf ville hålla det hemligt och berättade det inte förrän till hösten. Enligt Sibylla var han rädd att jag skulle få ovet. Han var, och är, en fin kille.”¹⁹

Efter Carl Gustafs tronbestigning ställde Winnberg upp på en lång intervju: De första två åren träffade han Carl Gustaf bara på gymnastiktimmarna. Hösten 1955 vidtalades han av Sibylla att organisera Carl Gustafs fritid. Carl Gustaf behövde någon han litade på, någon som kunde leda och inspirera hans fantasi och härda honom i lek och idrott. Han hade visserligen sin älskade och avgudade fröken Ingrid Björnberg men Carl Gustaf var nu i den åldern då han behövde en man i sin närhet, någon med vänlig men fast auktoritet. Winnberg kom åren 1955-1959 att ägna Carl Gustaf en stor del av sin tid. Faktiskt så mycket tid att prinsessan Birgitta

¹⁷ Christer Nyblom. Möten med kungen. Hemmets Veckotidning, 1976:22.

¹⁸ Thea Oljelund. Jag var livvakt åt lillprinsen. Året Runt, 1958:1.

¹⁹ Thorsten Alm. Om Arnold Eriksson, kungens ridlärare på Solliden. Året Runt, 1988:33.

ett tag vikarierade för honom. Winnberg var efter detta då och då inbjuden till slottet. Han intervjuades om hur han uppfattade sin f d elev. Winnberg svarade att Carl Gustaf hade bett sig som en dröm: ”Aldrig grinig eller gnällig. Inte bortskämd, inte ett ögonblick medveten om sin ställning och därför heller aldrig med en tanke på att använda den som vapen, mot mig eller andra. Han var alltid pigg på äventyr, lekar, skoj och bus. I snöbollskrig eller slagsmål med kamraterna tog och gav han med samma glädje.”²⁰

Efter pensionen sammanställde Winnberg sina fotografier och amatörfilmer som ”På tu man hand och jämställd fot” (1982) och ”Från slott till koja” (1982). Både visade Carl Gustaf i 10-12 årsåldern under diverse fritidsaktiviteter som gymnastikövningar, traktorkörning och segling. Den första av filmerna sändes i TV2 juldagen 1983. Winnberg tyckte att han som en av många uppfostrare dragit sitt strå till stacken, förmedlat Carl Gustaf en uppfattning om rättvisa, fair play, idrottsmannaanda och kamratskap, fyllt hans fritid med en lagom blandning av lek och allvar, verklighet och äventyr.

Sedan började han svaja: ”Carl Gustaf var inte lik någon annan pojke jag träffat. Kanske mest för att han aldrig, inte vid något enda tillfälle, visade rädsla. Under de här åren såg jag honom heller aldrig gråta. Det föll honom heller inte in att trotsa mig eller att han skulle ha några särskilda förmåner därför att han var kronprins. Givetvis visste han sin framtid men han talade aldrig om den. Ytterligare något var att han inte hade någon som helst längtan efter att vara främst. Tvärtom höll han sig konsekvent i bakgrunden. Han ville delta i gemenskapen men han ville inte hävda sig. Han var en sådan kontrast mot sin far som bara ägnade sig åt idrott för att vinna.”²¹ – ”Carl Gustaf red högt på sin charm. Sibylla fullkomligt dyrkade sin son och förmådde inte motstå vad han än begärde. Hon var ständigt orolig för att något skulle hända honom och ville veta vad han hade för sig varje stund på dagen. Hon blev aldrig arg på honom men väl på oss andra som hon inte tyckte var aktsamma nog. Carl Gustaf vann vår eviga tacksamhet genom att aldrig avslöja för sin mor när han gjort sig illa eller varit utsatt för fara.”²²

Carl Gustaf påstods efteråt med avsikt ha tagit onödiga risker som en protest mot all omsorgen men det har inte gått att bekräfta. Kanske avses denna uppgift från Året Runt: ”Carl Gustaf lär ha lekt oerhört häftigt som liten så att han till slut var tvungen att stoppas för att inte skada sig själv och andra. Det vilda levernet fortsatte upp i tonåren då modern till och med var tvungen att sparka ut några av hans kamrater ur bekantskapskretsen för att han skulle lugna ned sig.”²³ En alternativ version är att Carl Gustaf i tonåren (?) körde motocross och var inblandad i en incident där hans vän Noppe Lewenhaupt körde omkull och bröt benet.

*

Tanken var att Carl Gustaf även på Broms skola skulle behandlas som vilken elev som helst. Vackra tanke! En lärare berättar: ”Jag minns en liten händelse. Det var lite bråkigt och stojigt på skolgården. En lärarinna tog prinsen hårt i armen. När han sedan vände sig om och hon såg vem han var bad hon om ursäkt. Efteråt kom prinsen fram till mig och frågade: ’Varför sa hon så där?’”²⁴ Någon tid senare råkade han reta upp en gatuarbetare som snäste av honom med ett

²⁰ Bo Hanson. När kungen var kille. Allers, 1974:16.

²¹ Elisabeth Reich. Kungens lyckliga barndom. Helmer Winnberg berättar. Året Runt, 1983:4. [Sammanfattning av en längre intervju.]

²² Elisabeth Reich. Kungens lyckliga barndom. Helmer Winnberg berättar. Året Runt, 1983:4. [Sammanfattning av en längre intervju.]

²³ 15 saker du inte vet om kronprinsessan. Året Runt, 1997:5.

²⁴ Susanne Habohm. Ny artikelserie om kungen. Året Runt, 1974:8.

”Dra åt helvete skitunge”. Carl Gustaf vände sig då till den medföljande barnsköterskan Ingrid Björnberg och anmärkte förnumstigt: ”Han har nog inte förstått vem jag är.” En mängd liknande historier finnes. Carl Gustaf kunde efteråt inte påminna sig någon särskild tidpunkt när han blev medveten om sin framtid: ”Ibland skämtade någon om det faktum att jag skulle bli kung, men i övrigt växte det fram i mitt medvetande med tiden! Det kommer liksom av sig själv, det är inte någonting som man behöver tala om!”²⁵

Carl Gustafs sociala position poängterades till ytterlighet. I skolans hall fanns ett album med elevernas namn och fotografi. Carl Gustaf hade första sidan för sig själv. I hallen fanns klädhängare. Carl Gustaf hade hängare nr 1 märkt ”kronprinsen”. Om någon lärare eller klasskamrat till äventyrs inte fattat vem han var fick de veta det på skolavslutningen när Gustaf VI, Sibylla och alla sessorna närvarade. Carl Gustaf hämtade sina betyg i en korrekt dubbelknäppt brun kavaj, långbyxor i flanell och en krona av gyllene glanspapper.²⁶ Thomas Sjöberg intervjuade 2010 två av Carl Gustafs klasskamrater. Cecilia Ruben mindes bäst att Carl Gustaf var livlig, bra i gymnastik och snäppet bättre klädd än de andra. Carl Hamilton mindes bäst den överdrivna uppmärksamheten han fick.²⁷ Det finns en anekdot – härrör dock från Gustaf Vs skolgång:

En nyintagen elev i Broms kommer andfådd hem efter skolans slut för dagen och meddelar:

- Mamma, mamma – i dag talade kronprinsen med mig!
- Jasså, vad sa han då?
- Flytta på dig, jäkla förstaklassare!^{28,29}

Carl Gustafs födelsedagsfester var minnesvärda:

Det började alltid med en ”herrmiddag” [på slottet], och sen visades film. Därefter for vi i regel ut till Haga. Där brände vi av ett födelsedagsfyrverkeri, och prinsessan Sibylla och flickorna grillade korv över öppen eld och bjöd de lyckliga killarna.³⁰

Jämnåriga kamrater till kronprinsen har varje år blivit inviterade till drömlika födelsedagsfester i Hagaparken med indianlekar, lägerbål, fyrverkeri och över huvud taget allt som pojkar i deras ålder kan önska sig. Mindre roligt var det för de energiska journalister som en valborgskväll för ungefär fem år sedan [1956] invaderade Hagaparken för att inspektera kalaset, men som blev överfallna av en hord vilt tjutande indianer. Födelsedagsbarnet och hans rödskinn...³¹

Carl Gustafs drillning i det offentliga livet fortsatte hela Broms-tiden. Han fick lära sig saker som att tömma blåsan innan han uppträdde för publik och att hålla sig ända till det var över.³² Carl Gustafs livligaste minne var Haile Selassies och drottning Elisabeths statsbesök 1956 (200 tusen åskådare!) och hur han tillsammans med syster Christina tränat på att kyssa drottningens hand.³³ Från 1956 fick Carl Gustaf själv spela huvudrollen. Två exempel:

²⁵ F S Alonzo, Intervju med kungen. (c) Capital, Milano. Året Runt, 1982:6.

²⁶ Svenska Dagbladet, 1953-12-22.

²⁷ Sjöberg m fl. 2010.

²⁸ Vårt kungapar 1 : Året som gått med den kungliga familjen. 1976.

²⁹ Kung Gustaf på skolbänken. Vecko Journalen, 1924:52, s 1454-1455.

³⁰ Bo Hanson. När kungen var kille. Allers, 1974:16.

³¹ Kronprins Carl Gustaf 15 år. Svensk Damtidning, 1961:18.

³² Prinsessan Birgitta. Sommarvärd. SR 2009-07-12.

³³ Lena Björk. Lillprinsen har blivit stor. ICA-kuriren, 1996:18.

Den 19 juni 1956 invigde Carl Gustaf en lekstuga på Skansen och genom att starta det första modelltågsettet skänkt av Fleischman. Carl Gustaf anlände tillsammans med skolkamraten Carl Johan Smith och barnsköterskan Nenne Björnberg i en Volvo. Enligt uppgift var det första gången som Carl Gustaf skötte en invigning helt på egen hand. Vid invigningen instruerades han att sätta tummen på en knapp i modellbyggets ställverk och det första tågsättet i den 10 meter långa banan satte sig i rörelse. Carl Gustaf ägde själv många fina modelltåg men inget som det här. Anläggningen var handgjord och hade kostat ca 40 tusen i tillverkning. Den föreställde en miniatyr av SJ:s vagnpark, signalsystem m m. Ett trevligt svenskt landskap med godsområden, små banvaktsstugor och idylliska stationssamhällen. Det officiella avklarat gav sig Carl Gustaf in i leken. Han fick ett SJ-tåg i miniatyr med sig hem efteråt.³⁴

Den 16 september 1956 skulle Nävereds och Stuguns kraftverk invigas i Indalsälven i Carl Gustafs hemlän Jämtland. Sibylla tyckte det passade bra att Carl Gustaf gjorde det. Generaldirektör Rausch för Vattenfall lät skicka upp en del material till slottet och informerade också Carl Gustaf på tågresan upp om vad det var han skulle inviga och hur det gick till. Vid invigningen tryckte Carl Gustaf på knappen som satte igång Nävereds fjärrstyrda generatorer vilka gick igång med ett betryggande muller. Carl Gustaf utnämndes till hedersmaskinist med Vattenfalls kronnål i guld, blått och vitt rockuppslaget. Han fick även bestämma lunchen för de 550 invigningsgästerna. Den skulle vara köttbullar och glass.³⁵

Den 13 januari 1957 året därpå deltog han för första gången i riksdagens högtidliga öppnande bredvid sina systrar på drottningläktaren. På fotografiet syns han nätt och jämnt över skranket. Det högtidliga öppnandet hade karaktär av ”ceremoniereservat”. Frack, uniform och ordnar var obligatoriskt. Det var i och för sig rätt kort, knappt en timme, men förlängdes genom en gudstjänst före och luncher och mottagningar efter. Drottning Louise och Sibylla svepte in med tiaror, långa hermelinsvep och två pager var för att hålla reda på elegansen. ”När Karl XI:s drabanter stampar in i Rikssalen till en heroisk militärmarsch, när drottningen gör sina tre nigningar [för diplomatkåren och för första och andra kammaren som böjer sina huvuden], när Kungssången klämmer i sekunderna innan kungen stiger in och bugar för folket, då bör det knottra sig efter armarna även på medlemmar av republikanska klubben.”³⁶

*

Carl Gustafs personlighetsutveckling under Broms-tiden är svår att uttala sig om eftersom skrivierna huvudsakligen handlade om hans aktiviteter under fritiden och skolloven. Texterna är kompromisslöst hurtfriska. Alla skolreportagen är från Carl Gustafs första skolår. Vad som hände de följande fem åren kan man bara gissa sig till. 10-årsdagen undanbad han sig i alla fall ”lill-prinsandet”. Carl Gustaf har aldrig själv kommenterat sina upplevelser på Broms. Hovet hävdade senare att han genom sina skolkamrater ”fått lära sig att inordna sig bland yngre och äldre kamrater och genom några av dem kommit i kontakt med borgerliga hem och vanor vilket ytterligare vidgat hans värld.”³⁷ Det som är känt är att han var hemma hos vissa av sina gamla kamrater från lekskolan som Carl Johan Smith och även fick nya bekanta som Hans-Eric von der Groeben, Hans-Erik ”Jejje” Brodin och ”Nisse” Bonnier.

³⁴ Svenska Dagbladet, 1956-06-19.

³⁵ Svenska Dagbladet, 1956-12-17.

³⁶ ”Höken”. Riksdagens högtidliga öppnande. Svenska Dagbladet, 1964-01-12.

³⁷ Arne Larnéus. Lillprinsen i närbild. Hemmets veckotidning, 1956:8-12. [Baserad på intervjuer med Carl Gustafs guvernant, hans nuvarande och tidigare lärarinnor i Broms och hans rid- och slöjdlärare.]

Broms kom ändå att betraktas som ett misslyckande: ”Om en kronprins ena stunden skulle vara med sina borgerliga kamrater och den nästa vistas i sitt hem på Stockholms slott finge han aldrig känna sig som en pojke bland andra pojkar.”³⁸ Carl Gustafs överorganiserade liv hade även det skapat problem. Han hade vant sig av med att ta egna initiativ. Han var med god marginal Sveriges mest överbeskyddade, särbehandlade och curlade skolpojke.

Efteråt var Carl Gustaf kritisk mot blandningen av social isolering och påtvingad representation. Han sammanfattade sin barndom som ”Att växa upp i ett slott är som att leva i en konservburk och bara släppas ut i dagsljuset när allmänheten vill avsmaka innehållet.”³⁹ Han har föredragit att minnas sina sommarlov.

³⁸ Anders Lundebeck. Nu skall prinsen gå i Hum. Husmodern, 1959:26.

³⁹ Maud Wester. Newest and Youngest Monarch. Scandinavian Review, 1976:1.